

Анотації

***Евпатова Л. П.* Трудовой коллектив промышленного предприятия в рыночных условиях.**

Данная статья освещает положение трудового коллектива в современных экономических условиях, раскрывает статус трудового коллектива и те трудности, которые необходимо устранить на современном этапе.

***Evpatova L. P.* The working staff of an industrial enterprise in the market conditions.**

This article shows the position of working staff in the contemporary economy conditions, exposes its status and its problems that are to be solved on the contemporary stage.

Н. М. Кіндрачук

УЧАСТЬ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ЗАХОДІВ, ЯКІ СПРИЯЛИ ВСТАНОВЛЕННЮ СУВЕРЕННОЇ, ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНИ

Свідомість і воля кожного народу об'єднували борців за незалежність, розбудову своєї держави та добробут власного народу в структурно-організаційні, громадсько-політичні партії і організації. Однією з таких сил України, став Народний Рух України — перша у новітній українській історії масова громадсько-політична організація національно-демократичного спрямування, перша альтернатива комуністичній партії.

Рух постав як нова форма багатовікової боротьби українського народу за національне визволення, об'єднавши в своїх лавах всі демократичні сили, тих хто не хотів миритися з ідеологією тоталітаризму, жити без права на власну мову, історію, культуру, задля єдиної мети — здобуття Україною спочатку державного суверенітету, а згодом повної державної незалежності.

Приймаючи до уваги той факт, що питання про визначальність тієї чи іншої політичної сили у досягненні державної незалежності України є дискусійним, дана тема є надзвичайно актуальною і вимагає особливого підходу у вивченні.

Питання про участь Народного Руху України в організації політичних заходів, які сприяли встановленню суверенної

України частково висвітлено в дослідженнях з історії Руху. Це праці таких авторів, як: А. Каменський “На перехідному етапі: “гласність”, “перебудова” і “демократизація” на Україні” [1], О. Гарань “Убити Дракона. З історії Руху та нових партій України” [2], М. Прокоп “Напередодні незалежності України” [3], Г. Гончарук “Народний Рух України: Історія” [4], А. Русначенко “Розумом і серцем: українська суспільно-політична думка 1940-1980-х років” [5] та інші.

В центрі уваги даної статті — роль і значення Народного Руху України в організації і проведенні політичних заходів, які сприяли національному відродженню, демократизації суспільства та здійснили сильний вплив на консервативну більшість у Верховній Раді.

У другій половині 80-х рр. на ґрунті демократизації та гласності в Україні виникла ціла низка неформальних об’єднань які відіграли значну роль в процесі утвердження ідей гуманізму, ліквідації “білих плям історії”, відновлення прав української мови, надання їй державного статусу та національного відродження України. Серед них виділяються Товариство української мови ім. Т. Г. Шевченка, історико-просвітницьке товариство “Меморіал”, екологічне громадське об’єднання “Зелений світ”, Українська гельсінська спілка тощо.

Дані неформальні організації перейшли від обговорень болючих питань у вузькому колі однодумців до широкої активної публічної діяльності. Вони створили масову соціальну базу та підґрунтя для виникнення потужного національно-демократичного руху, який набрав більшого розмаху, особливо, після 1-23 жовтня 1988 р., коли відбулись установчі з’їзди Естонського народного Руху, а також Латиського та Литовського народних фронтів. Цей потужний політичний залп став справжнім каталізатором розвитку суспільних подій в СРСР в цілому та в Україні зокрема.

13 листопада 1988 р. в місті Києві на екологічному мітингу, поет Дмитро Павличко та поетеса Людмила Тараненко вперше проголосили ідею створення Руху, який підняв прапор боротьби за незалежність і суверенітет України та очолив національно-демократичний рух за відродження й розбудову української національної державності.

З цією метою Народний Рух України використовував різні

форми і методи політичної боротьби. Найчастіше: організація багатотисячних маніфестацій, мітингів, пікетів, демонстрацій, що проходили, під національно-демократичними гаслами і здійснили сильний вплив на консервативну більшість у Верховній Раді і на свідомість пересічних громадян, голодування, заклики до страйків та участі в них, акти громадської непокори, а також допомога засобів масової інформації як впливової сили на суспільно-політичну думку.

2 липня 1989 р., в неділю, після установчої конференції Київської регіональної організації НРУ та обрання нового складу Координаційної Ради з ініціативи Руху в Києві відбулася велична маніфестація в якій взяло участь близько 10. 000 осіб. Учасники мітингу з синьо-жовтими національними прапорами та тризубами здійснили похід до пам'ятника Т. Г. Шевченка перед Київським університетом, де студенти співали національний гімн України та патріотичні пісні.

Повідомляючи про даний захід 2 липня “Літературна Україна” обмежилася абзацом про “багатолюдний мітинг під гаслом “Вся влада Радам”... Учасники мітингу висловили глибоку стурбованість з приводу процесів і явищ, які гальмують течію перебудови в республіці” [6].

Однією з важливих акцій Львівської крайової організації НРУ було проведення 3 травня 1989 року (разом з УГС, Товариством Лева) масового мітингу громадян міста Львова, на якому було ухвалено, що з 3 липня 1989 р. український національний синьо-жовтий прапор і український герб — тризуб — розцінюється громадськістю Львова як святиня, яка повинна захищатись органами влади.

Від партійних та державних органів міста та області учасники мітингу вимагали надати приміщення і створити сприятливі умови для нормальної діяльності Львівської регіональної організації НРУ, яка є новою формою суспільно-політичної самоорганізації трудящих у досягненні цілей перебудови, повної ліквідації цензури і законодавчого забезпечення права неформальних організацій користуватися державними засобами масової інформації тощо.

Проведені Рухом заходи пробуджували національну самосвідомість населення центральних, східних та південних регіонів України, формували політичну культуру та об'єднували народ

для побудови Української держави на національно-демократичних засадах.

Значним внеском на шляху до державотворення та збереження соборності України були такі грандіозні заходи як масовий виїзд на Нікопольщину та Запоріжжя до 500-ліття запорізького козацтва (7-12 вересня 1990 р.), “живий ланцюг” між Києвом та Львовом присвячений дню Злуки ЗУНР і УНР в єдину державу (22 січня 1990р.). Дана акція демонструвала силу і єдність Руху, єдність України та виявилась настільки вражаючою, що навіть щедра на чорні фарби комуністична преса була змушена визнати її як значний успіх Руху.

Ідея проведення цього заходу була обнародована 3 грудня 1989 р. на трьохтисячному мітингу у Києві. Секретаріат НРУ підготував значну кількість листівок, повідомлень в пресі та на радіо. 13 січня 1990 року відбулося засідання Великої Ради Народного Руху України за участю українських учених, на якому розглядалося питання історичного з’єднання.

Питання про організацію й проведення свята були розглянуті на засіданнях керівництва Київської, Львівської, Житомирської, Хмельницької, Івано-Франківської крайових організацій.

Розроблено детальний план, скопійовано карти, підготовлено тисячі примірників газет, журналів та іншої літератури, забезпечено автобусами учасників акції з Києва та делегації крайових організацій Сходу України. За офіційними даними у проведенні цього свята взяло участь 450 тис. чоловік, а за твердженням члену Проводу Руху М. Поровського — майже 1 млн. осіб [7].

На протилежному кінці “живого ланцюга” — у Львові біля пам’ятника Іванові Франку зібрався двадцятитисячний мітинг. У руках його учасників було до 5 тис. жовто-блакитних прапорів. О. Бойко підкреслює, що в повідомленнях про мітинги офіційні структури завжди зазначали кількість жовто-блакитних знамен, що фактично перетворювало останні на своерідну одиницю виміру опозиційності тієї чи іншої акції демократичних сил [8].

Крім “живого ланцюга”, святкування річниці акту злуки УНР та ЗУНР включало і проведення цілої низки мітингів та маніфестацій. На території Львівської, Івано-Франківської, Рів-

ненської, Житомирської, Волинської областей та міста Києва у рамках цієї акції було проведено 30 мітингів, у яких взяло участь близько 95 тис. осіб. Найбільш багатолюдні мітинги відбулись у Львові (до 20 тис.), Тернополі (20 тис.) та Києві (до 16 тис. осіб) [9].

На багатотисячному мітингу, що відбувся на площі Богдана Хмельницького у місті Києві, були присутні народні депутати СРСР В. Яворівський, Д. Павличко, М. Куценко, С. Конєв. З палкими промовами виступили О. Гончар, Ю. Мушкетик, П. Мовчан, І. Драч, М. Горинь, представник білоруського “Народного фронту” С. Мацькович та інші.

Основний зміст виступів, що звучали на цих зібраннях громадськості, зводився до уславлення акту з’єднання УНР і ЗУНР та закликів до активної боротьби за незалежну самостійну українську республіку, отже все це свідчить про значну радикалізацію опозиційних до тодішньої влади сил.

Велика робота велась у цілому ряді районних ланок Руху в справі пропаганди української історії, символіки, переіменування вулиць. Червоноградська районна організація Руху, що на Львівщині, де головою НРУ був Василь Розлуцький, співпрацюючи з Товариством української мови ім. Тараса Шевченка, “Просвіта”, “Меморіалом”, “Союзом українок”, “Комітетом солдатських матерів”, “Спілкою офіцерів” та “Братством вояків УПА”, успішно провела цілу низку політичних акцій, серед них: переіменування однієї із вулиць Червонограда на честь Степана Бандери, проведення 7 листопада 1991 року антибільшовицького походу та інші.

За півтора року червоноградські рухівці провели 72 виїзди за межі міста з метою організації українських волелюбних акцій таких як: похід шістдесяти восьми рухівців у козацьких строях при зброї, на конях до міста Канева, де відбулося вшанування пам’ятника Т. Г. Шевченка, походи до Луцька, Жмеринки, Вінниці та інших міст. Щоб сколихнути настрої людей Подільського краю, учасники акції поклонилися могилі Січових стрільців.

Під час поїздки до Києва рухівці взяли участь у піднятті синьо-жовтого стягу перед міською Радою та перепохованні В. Стуса, М. Тихого та Ю. Литвина. 24 серпня 1991 року з 8 до 9 години ранку киянам були роздані понад сто тисяч лис-

тівок із закликом йти до Верховної Ради і протестувати проти політики партократії. В цей день уперше над Верховною Радою замайорів український прапор.

З 28 жовтня 1991 року до 28 лютого 1992 року Коломийська територіальна організація НРУ “Покуття”, головою якої був В. Маштелер, а згодом Б. Волошинський, провела понад п’ятдесят різних політичних акцій. Серед них: віче на захист арештованого народного депутата Степана Хмари, мітинг протесту проти повторного руйнування пам’ятника Степану Бандері, збір підписів на підтримку кандидата у Президенти України Вячеслава Чорновола, агітаційна поїздка делегації Коломийщини до Донецької області в міста Горловка, Донецьк, Харцизьк, Першотравневе [10].

Як зазначає дослідник Народного Руху України Бондаренко С. В., характерними рисами та особливостями боротьби НРУ за незалежність України у цей час були: багатовекторність політичного протистояння та різноманітність його форм; стихійне переростання одних форм політичних акцій в інші; неоднаковий ступінь політичної активності у різних регіонах України, переважання національно-патріотичного акценту у його громадських акціях на вісі Київ — Львів та соціального у Донбасі й більшості східних областей; різка політизація громадських заходів; зростання силового тиску на Рух з боку правоохоронних органів; наростаючий його авторитет і прогресуюча втрата КПУ контролю за перебігом подій та розгортанням політичного процесу в Україні [11].

Численні акції національно-демократичних сил, авторитет яких стрімко зростав, сприяли тому, що наприкінці 1990-х — початку 1991 рр. серед консервативної більшості в парламенті почався процес диференціації, що проявився у формуванні впливової течії суверен-комуністів, які поступово у багатьох суттєвих питаннях почали підтримувати Народну Раду — демократичне депутатське об’єднання на чолі з І. Юхновським, що відіграла важливу роль у прийнятті всіх нових законів, Декларації про державний суверенітет України та Акту проголошення незалежності України.

За час першої сесії Верховної Ради УРСР дванадцятого скликання (15 травня — 3 серпня 1990 р.) було прийнято 150 законодавчих актів (постанови про невідкладні заходи з питань

захисту громадян України від наслідків чорнобильської катастрофи, про проходження строкової військової служби громадянами УРСР та використання працівників правоохоронних органів республіки за її межами; Закон про економічну самостійність України тощо). Серед цих документів принципово важливим та доленосним була Декларація про державний суверенітет України.

Першою аналогічним документом ще у листопаді 1988 р. прийняла Верховна Рада Естонської РСР, але на той час парламенти більшості радянських республік, включаючи Україну, засудили цей акт, вважаючи його шкідливим. Через рік ідея створення суверенної української держави була проголошена головною метою діяльності новоствореної опозиційної масової політичної організації — НРУ.

Дійсно, як вже було зазначено вище, найпершим завданням в діяльності Руху стало здобуття незалежності України. Саме робота Другого Всеукраїнського з'їзду Народного Руху України, що відбувся 25-28 жовтня 1990 року в Києві, у палаці культури “Україна”, стала яскравим свідченням радикальності зміни вектора Руху, суть якого визначала стратегію: “від Народного Руху за перебудову — до Народного Руху за відродження суверенітету України”. Рух перетворився на справжнього провідника демократизації суспільства, лідера і організатора боротьби за суверенізацію і незалежність України.

Але для цього необхідно було, насамперед, зруйнувати комуністичну імперію, звільнити український народ від впливу більшовицької ідеології, відродити почуття національної й громадської гордості, патріотизму, поваги до своєї історії, мови, культури.

Антиімперська, антикомуністична, державницька позиція Руху знайшла широку підтримку в українському суспільстві. Народний Рух України разом з Українською Гельсінською спілкою, Всеукраїнським товариством “Меморіал”, Товариством української мови ім. Т. Г. Шевченка, асоціацією “Зелений світ” очолили боротьбу українського народу за незалежність, демократію, права і свободи людини та нації. Виступили за реальний політичний суверенітет України; багатопартійну систему; створення економічної системи України на засадах різноманітності, рівноправних форм власності: державної, кооперативної,

індивідуальної, акціонерної, приватної, змішаної; національне відродження українського народу, вільний розвиток культури і мов національних меншостей України; реальну свободу віросповідання та прийняття нової Конституції України, створеної відповідно до міжнародних угод про права і свободи людини. Саме з нею Україна остаточно б визначила напрям свого подальшого розвитку як незалежна, демократична, правова держава [12].

Отже, позиція була однозначна і чітка: не приховувати, що головна мета НРУ — вирвати Україну зі складу СРСР, та здобути незалежність.

15 липня у Києві відбувся багатолюдний мітинг, організований Спілкою демократичних сил України (“Зелений світ”, УРП, незалежні профспілки та інші.) Мітингуючі закликали киян надати підтримку Народній Раді при голосуванні за “Декларацію про суверенітет України”, а вразі спроби більшості блокувати прийняття цього документа, кинути роботу, і наслідуючи досвід “Празької революції”, багатотисячною колоною вийти до Верховної Ради.

За цих обставин, 16 липня 1990 р. Верховна Рада УРСР прийняла доленосний юридичний документ — Декларацію про державний суверенітет України, що стала юридичною базою для реформування та модернізації вітчизняного законодавства і державних структур, створила юридичні засади для розгортання державотворчого процесу та реалізації на практиці української нацією свого невід’ємного права на самовизначення.

Об’єктивно оцінюючи значення та роль Декларації, І. Драч зазначав: “...До цього документа ми повинні ставитися із належною поштивістю і пошаною, але разом з тим ставитися і з розумінням того, що це є практично лише початок, лише заспів до тої величезної і грандіозної роботи, яка називається творенням Української суверенної держави”[13].

З плином часу, депутати від Народного Руху у Верховній Раді у 1991р. активно виступали проти заколоту в СРСР і перейшли в наступ. Цю самовіддану боротьбу увінчало здобуття Україною державної незалежності — 24 серпня 1991 р. Верховна Рада прийняла Акт проголошення незалежності України.

Безперечно, ці та інші факти свідчать про своєчасність та природність виникнення ідеї створення альтернативної КІРС-

КПУ наймасовішої громадсько-політичної організації Народного Руху України, яка зробила вагомий внесок в організації політичних заходів, спрямованих на здобуття незалежності і суверенітету України й цим самим відродила в серцях українців національну свідомість, гідність, любов до рідної мови, культури та історії.

Отже, масові політичні заходи: маніфестації, мітинги, пікети, велику участь в організації яких взяв Народний Рух України, сприяли політизації суспільства, розповсюджували пропаганду національно-демократичних ідей та ідеалів, здійснили сильний вплив на консервативну більшість у Верховній Раді, розширили вплив опозиційних структур та продемонстрували реальну силу Руху.

Джерела та література

1. Камінський А. На перехідному етапі: “гласність”, “перебудова” і “демократизація” на Україні. — Мюнхен, 1990. — 624 с.
2. Гарань О. В. Убити дракона. З історії Руху та нових партій України. — К: Либідь, 1993. — 200 с.
3. Прокоп. М. Напередодні незалежної України. Нью-Йорк — Львів, 1993. — 646 с.
4. Гончарук Г. І. Народний Рух України: Історія. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.
5. Русначенко А. Розумом і серцем: українська суспільно-політична думка 1940-1980-х років. — К., 1999. — 323 с.
6. Літературна Україна. — 1989 р. — 6 липня.
7. Поровський М. Співповідь на другому з’їзді НРУ „Організаційна діяльність Руху: стан, проблеми, перспективи” // Забутий заповіт борцям за Україну. — Коломия, 1996 — С. 104-105.
8. Бойко О. Політичне протистояння офіційної влади та опозиції в Україні: основні напрямки, характерні риси та особливості (літо 1980 р. — лютий 1990 р.) // Людина і політика. — № 2. — 2003.
9. Бойко О. Там само. — С 127.
10. Коломийська територіальна організація НРУ “Покуття”, 1989-1992 рр. — С. 12-17.
11. Бондаренко С. В. Народний Рух України та його роль у національно-політичному житті наприкінці 80-х — на початку 90-х років ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. — Чернівці, 2006. — С. 13.
12. Бойко О. Історичні обставини прийняття Декларації про державний суверенітет України // Людина і політика. — № 4. — 2002. — С. 63.
13. Про незалежність, якої ще немає. Розмова кореспондента “Літературної України” з одним із лідерів демократичних сил в Україні Головою Народного Руху, народним депутатом України Іваном Драчем // Літературна Україна. — 1990. — 30 серпня. — С. 6.

Анотації

Киндрачук Н. М. Участие Народного Руха Украины в организации политических акций, которые способствовали установлению суверенной, демократической Украины.

В этой статье показано участие Народного Руха Украины в организации политических мероприятий: манифестаций, митингов, пикетов, которые способствовали установлению суверенной, демократической Украины, распространяли пропаганду национальных идей и идеалов.

Kindrachuk N. M. The participation of Narodnyj Rukh Ukrainy in the organization of political activities that promoted the establishment of sovereign and democratic Ukraine.

This article displays participation of Narodnyj Rukh Ukrainy in the organization of such political activities as manifestations, mass-meetings, pickets, which promoted the establishment of sovereign and democratic Ukraine and disseminated national ideas and ideals.

В. С. Лопачов

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА — КРОК ДО РЕАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Проголошений в Конституції курс країни на побудову демократичної, соціальної, правової держави свідчить про принципово нові основи державної політики та концепції соціально-економічних прав людини. Пріоритетами соціальної політики є створення умов для забезпечення достатнього життєвого рівня населення, реформування системи соціального забезпечення. У складних соціально-економічних умовах запропоновані шляхи реформування ще не знайшли значного превалювання тієї чи іншої точки зору щодо основних гарантій забезпечення прав людини в соціальній сфері, механізму їх реалізації та комплексу заходів, пов'язаних з реформою соціального забезпечення. Така ситуація не сприяє успішному формуванню та розвитку системи соціального забезпечення. Разом з тим, у історичній науці бракує наукових досліджень організаційно-правових форм соціального забезпечення. Тому набуває актуальності проблема висвітлення особливостей соціального забезпечення в Україні в сучасних соціально-економічних умовах, глибокого наукового аналізу нових історичних і правових категорій. Важливість